โครงสร้างทางความรู้สึกและความรุนแรงทางการเมือง: การวิเคราะห์เชิงทฤษฎี และเชิงประจักษ์ในบริบทโลก

ณธกร สุทธิรัตน์[1]* วิทยาธร ท่อแก้ว[2] และ กวิทธิ์ ศรีสัมฤทธิ์[2]

รับบทความ 14 พฤษภาคม 2568 แก้ไขบทความ 7 ตุลาคม 2568 ตอบรับบทความ 20 ตุลาคม 2568

RETRACTED

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์หลักสามประการ ได้แก่ 1) เพื่อวิเคราะห์แนวคิดเรื่องโครงสร้างของความรู้สึก (Structure of Feeling) และอารมณ์ทางการเมืองที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้เกี่ยวกับอำนาจ ความยุติธรรม และความรุนแรง, 2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์กับความรุนแรงทางการเมืองในบริบทโลกและบริบทประเทศไทย และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการลดความรุนแรงทางการเมืองผ่านการจัดการเชิงสื่อสารที่เข้าถึงโครงสร้างของความรู้สึก บทความนี้ใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยอ้างอิงกรอบแนวคิดโครงสร้างของความรู้สึกของ Raymond Williams เพื่ออธิบายอารมณ์ทางการเมืองในฐานะโครงสร้างทางวัฒนธรรมที่ยังไม่ถูกจัดระบบ นอกจากนี้ ยังใช้แนวคิดการเมืองของอารมณ์ของ Sara Ahmed ที่มองว่าอารมณ์เป็นกลไกเชิงอำนาจที่เคลื่อนไหวผ่านวาทกรรม และกรอบกลไกทางอารมณ์ในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของ James M. Jasper ที่ชี้ว่าอารมณ์เป็นแรงขับสำคัญในการระดมพล และการต่อต้านเชิงการเมือง ผลการศึกษาเบื้องต้นชี้ให้เห็นว่าอารมณ์ต่าง ๆ เช่น ความโกรธ ความหวาดกลัว และความหวังไม่ได้เป็นเพียงปฏิกิริยาของแต่ละบุคคล แต่ถูกสร้างและส่งผ่านเป็นโครงสร้างทางความรู้สึกที่ชี้นำการปฏิบัติการทางการเมืองที่นำไปสู่ความรุนแรงหรือการต่อต้านอย่างเป็นระบบ บทความนี้จึงเน้นย้ำความสำคัญของการจัดการทางสื่อสารเพื่อเปลี่ยนโครงสร้างทางความรู้สึกที่เป็นต้นตอของความรุนแรงทางการเมือง

คำสำคัญ: โครงสร้างทางความรู้สึก ความรุนแรงทางการเมือง อารมณ์ทางการเมือง การเมืองของอารมณ์

[1]สาขานิเทศศาสตร์ แขนงนวัตกรรมการสื่อสารทางการเมืองและการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

[2]สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

*ผู้ประสานงานหลัก: titipong.s@rmutp.ac.th

Structure of Feeling and Political Violence: A Theoretical and Empirical Analysis in the Global Context

Nadhakorn Sutirat[1]* Wittayatorn Torkaew[2] and Kawit Srisamrit[2]

Received 14 May 2025.; Revised 7 October 2025; Accepted 20 October 2025

Abstract

This academic article has three main objectives: 1) to analyze the concept of "Structure of Feeling" and political emotions that influence the perception of power, justice, and violence, 2) to analyze the relationship between emotion and political violence in the global context and the Thai context, and 3) to propose guidelines for reducing political violence through communicative management of the structure of feeling. The article employs a qualitative analysis, utilizing Raymond Williams' framework of the Structure of Feeling to explain political emotion as an uncodified cultural structure. It also draws on Sara Ahmed's "Politics of Emotion," which views emotion as a mechanism of power mobilized through discourse, and James Jasper's framework on emotional mechanisms in social movements, which identifies emotion as a key driver for mobilization and political resistance. Preliminary findings indicate that emotions such as anger, fear, and hope are not merely individual reactions but are constructed and transmitted as a structure of feeling that guides political action, leading to violence or peaceful resistance. Therefore, this article emphasizes the importance of communicative management to shift the structure of feeling that underlies political violence.

Keywords: Structure of Feeling; Political Violence; Political Emotion; Politics of Emotion

RETRACTED

[1]Program in Innovative Communication in Political and Local Administration, Sukhothai Thammathirat OpenUniversity

[2]Program in Communication Arts, Sukhothai Thammathirat OpenUniversity

*Corresponding Author: titipong.s@rmutp.ac.th

บทนำ

ความรุนแรงทางการเมืองเป็นปรากฏการณ์ที่ฝังรากลึกอยู่ในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติตั้งแต่สงคราม การปฏิวัติความขัดแย้งภายในรัฐไปจนถึงการเคลื่อนไหวทางสังคมที่นำไปสู่การปะทะกับอำนาจรัฐ (Tilly, 2003; Gurr, 1970) แม้ว่าปัจจัยเชิงโครงสร้าง เช่น สถาบันทางการเมือง ระบบเศรษฐกิจ และเงื่อนไขทางสังคม จะเป็นองค์ประกอบสำคัญในการอธิบายความรุนแรงทางการเมืองแต่นักวิชาการเริ่มให้ความสนใจเพิ่มขึ้นกับบทบาทของโครงสร้างทางความรู้สึก (Structure of Feeling) ซึ่งเป็นกรอบที่อธิบายว่าความรู้สึกและอารมณ์ของผู้คนสามารถกำหนดหรือกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมทางการเมืองที่รุนแรงได้ (Ahmed, 2004; Jasper, 2011) แนวคิดเรื่องโครงสร้างทางความรู้สึกมีรากฐานมาจากการศึกษาอารมณ์ในเชิงสังคมและการเมือง ซึ่งชี้ให้เห็นว่าความรู้สึกไม่ได้เป็นเพียงปฏิกิริยาทางจิตวิทยาส่วนบุคคลแต่เป็นโครงสร้างที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ทางสังคมและอำนาจที่แฝงอยู่ในบริบทของการเมือง (Massumi, 2015) อารมณ์เช่นความกลัว ความโกรธ ความหวัง และความเกลียดชัง สามารถถูกผลิตและควบคุมโดยอำนาจรัฐ หรือกลุ่มขบวนการทางการเมืองเพื่อสร้างอุดมการณ์และความชอบธรรมให้กับการใช้ความรุนแรง (Goodwin, Jasper, & Polletta, 2001)

งานศึกษาหลายชิ้นแสดงให้เห็นว่าอารมณ์มีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้เกิดการระดมพลทางการเมืองและความรุนแรง การศึกษาของ Petersen (2002) พบว่าความแค้นและความกลัวเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความรุนแรงในสงครามชาติพันธุ์ ในขณะที่ Collins (2008) ชี้ให้เห็นว่าความรุนแรงมักเกิดขึ้นในสถานการณ์ที่มีการกระตุ้นอารมณ์หมู่และการกดทับความรู้สึกของฝ่ายตรงข้าม ตัวอย่างจากขบวนการปฏิวัติและการประท้วงในโลกสมัยใหม่ เช่น อาหรับสปริงหรือขบวนการประท้วง Black Lives Matter ล้วนแสดงให้เห็นถึงบทบาทของอารมณ์ เช่นความโกรธ ความหวังและความรู้สึกเป็นธรรมในการขับเคลื่อนพฤติกรรมของกลุ่มชน (Gould, 2009; Flam & King, 2005) ด้วยเหตุนี้บทความนี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างทางความรู้สึกกับความรุนแรงทางการเมือง โดยตั้งคำถามว่าอารมณ์ทางการเมืองสามารถเป็นตัวเร่งให้เกิดความรุนแรงได้อย่างไร และกลไกใดที่ทำให้อารมณ์เหล่านี้สามารถถูกควบคุมหรือใช้งานในกระบวนการทางการเมือง โดยอาศัยการวิเคราะห์เชิงทฤษฎีและการศึกษาเชิงประจักษ์จากกรณีศึกษาต่างๆทั่วโลก ผลลัพธ์ของงานวิจัยนี้จะช่วยให้เข้าใจถึงบทบาทของอารมณ์ในกระบวนการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองและชี้ให้เห็นถึงแนวทางในการจัดการกับอารมณ์ที่นำไปสู่ความรุนแรงในสังคม

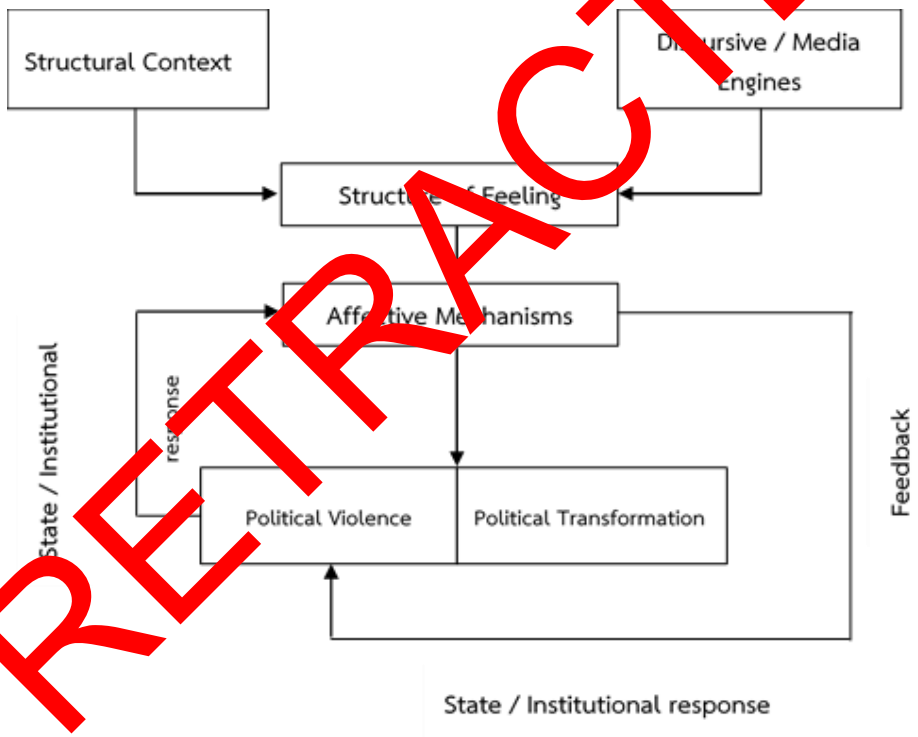
ความรุนแรงทางการเมืองเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในสังคมโลกไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งภายในรัฐ การก่อการร้าย การลุกฮือของประชาชน หรือการใช้กำลังปราบปรามโดยรัฐ ทั้งนี้การทำความเข้าใจปัจจัยที่นำไปสู่ความรุนแรงทางการเมืองมักถูกวิเคราะห์ผ่านมุมมองเชิงโครงสร้างเช่นความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ การกระจายอำนาจ หรือการปะทะกันของอุดมการณ์ทางการเมือง อย่างไรก็ตามงานวิจัยในช่วงไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมาได้ให้ความสนใจมากขึ้นกับบทบาทของอารมณ์และความรู้สึก (Affect) ในการขับเคลื่อนและกำกับพฤติกรรมทางการเมืองซึ่งนำไปสู่แนวคิดเรื่องโครงสร้างทางความรู้สึก (Structure of Feeling) ที่มีอิทธิพลต่อการเกิดและขยายตัวของความรุนแรงทางการเมือง

บทความนี้ต่อยอดจากงานวิจัยเรื่อง “การสื่อสารความรุนแรงทางการเมืองบนโซเชียลมีเดีย: ความท้าทายกรอบทฤษฎี และแนวทางการกำกับดูแล” (ณธกร สุทธิรัตน์ และคณะ, 2568)มุ่งศึกษาบทบาทของโซเชียลมีเดียในการส่งเสริมและขยายความรุนแรงทางการเมืองโดยในบทความนี้ได้ขยายการศึกษาในเชิงเปรียบเทียบสากลผ่านกรณีศึกษาจากต่างประเทศ พร้อมทั้งเสนอกรอบนโยบายเชิงระบบ (systemic algorithmic policy) ที่ตอบโจทย์เชิงโครงสร้าง

RETRACTED

มากกว่าระดับปัจเจกโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ วิเคราะห์แนวคิดเรื่องโครงสร้างของความรู้สึกและอารมณ์ทางการเมืองที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้เกี่ยวกับอำนาจ ความยุติธรรม และความรุนแรง โดยอิงกรอบแนวคิดของ Raymond Williams และนักทฤษฎีร่วมสมัยในศาสตร์การเมืองและวัฒนธรรม เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างของความรู้สึกกับความรุนแรงทางการเมืองในบริบทโลกและประเทศไทย โดยเน้นการวิเคราะห์บทบาทของอารมณ์ในฐานะเครื่องมือในการกระตุ้นหรือควบคุมการเผชิญหน้า การระดมมวลชน และการกำกับพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน และเพื่อเสนอแนวทางการลดความรุนแรงทางการเมืองผ่านการจัดการเชิงสื่อสารกับโครงสร้างของความรู้สึก โดยพิจารณาศักยภาพของอารมณ์ในฐานะกลไกสร้างความปรองดอง ลดความขัดแย้ง และส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน

แนวคิดเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมแห่งอารมณ์และความรุนแรง: การเปลี่ยนผ่านจากโครงสร้างความรู้สึกสู่กลไกเชิงนโยบายเพื่อสันติภาพทางการเมือง

RETRACTED

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการศึกษา

โครงสร้างของความรู้สึกและอารมณ์ทางการเมืองที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้เกี่ยวกับอำนาจ ความยุติธรรม และความรุนแรง

โครงสร้างทางความรู้สึก (Structure of Feeling) ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างไร้แบบแผนแต่ถูกกำหนดและหล่อหลอมจากหลายปัจจัยเชิงโครงสร้าง ทั้งทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ซึ่งมีอิทธิพลโดยตรงต่อการก่อตัวของอารมณ์ทางการเมืองในระดับมหภาค ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้ประชาชนเกิดความรู้สึกที่สะสมและปะทุออกมาในรูปแบบของความโกรธ ความกลัว หรือความหวัง ซึ่งสามารถนำไปสู่การเคลื่อนไหวทางสังคม หรือกลายเป็นเครื่องมือในการควบคุมโดยรัฐ ทั้งนี้ การทำความเข้าใจปัจจัยเหล่านี้มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการวิเคราะห์การเมืองแห่งอารมณ์ (Affective Politics) และการจัดกรอบอารมณ์ (Framing of Emotion) ในแต่ละบริบท

1. ปัจจัยทางสังคม: ชนชั้น อัตลักษณ์ และความเหลื่อมล้ำเชิงอำนาจ อารมณ์ทางการเมืองมักมีรากฐานจากโครงสร้างทางชนชั้นและอัตลักษณ์ทางการเมืองที่สั่งสมในประวัติศาสตร์ ความรู้สึกคับข้องใจ (frustration) และความไม่ไว้วางใจ (distrust) มักจะถูกกระตุ้นในกลุ่มที่รู้สึกว่าตนเองถูกกีดกันจากกระบวนการทางเศรษฐกิจหรือสังคม (Tilly, 2003; McAdam, 2017) กรณีของประเทศไทย เช่น ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มคนเสื้อแดงกับคนเสื้อเหลือง มิใช่ความขัดแย้งเชิงอุดมการณ์อย่างเดียว แต่สะท้อนถึงชนชั้นทางเศรษฐกิจและอำนาจที่แตกต่างกัน (อภิชาต สถิตนิรามัย และอนุสรณ์ อุณโณ, 2560) การเปลี่ยนผ่านจากแรงงานชนบทสู่สังคมทุนนิยม [illegible] การตื่นตัวทางการเมืองของชนชั้นล่างในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สร้างรูปแบบอัตลักษณ์ใหม่ที่มีความสำนึกในความไม่เท่าเทียม และความปรารถนาในการมีตัวตนทางการเมือง (ณัฐพล ใจจริง, 2558) อารมณ์เหล่านี้กลายเป็นฐานพลังสำคัญในการเคลื่อนไหวซึ่งท้าทายอำนาจนำในระยะยาว

2. ปัจจัยทางวัฒนธรรม: วาทกรรม การผลิตอารมณ์ และการจัดกรอบเชิงสัญญะ วาทกรรมทางการเมืองและสื่อสารมวลชนมีบทบาทสำคัญในการผลิตและควบคุมอารมณ์ของสาธารณชน ผ่านการกำหนดความหมายของ “ภัยคุกคาม” หรือ “ความชอบธรรม” ในบริบทการเมือง (Fairclough, 2003; Wodak, 2015) ตัวอย่างในประเทศไทย เช่น รายการ "คืนวันศุกร์ให้ประชาชน" หรือคำว่า “คนดี” ถูกใช้เพื่อสร้างกรอบความรู้สึกของความกลัว ความภักดี และความสงบเรียบร้อย กรณีระดับนานาชาติ เช่น สโลแกน “Make America Great Again” หรือวาทกรรม Brexit ชี้ให้เห็นว่า อารมณ์ทางการเมือง เช่น ความภาคภูมิใจ ความโกรธ และความกลัว สามารถถูกผลิตขึ้นโดยกลไกทางภาษาและสื่อ เพื่อสร้างกรอบโครงการทางการเมืองที่เน้นความเป็นกลุ่ม และกระตุ้นการแบ่งขั้วทางอารมณ์ในสังคม (Hochschild, 2016; Gusterson, 2017)

3. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ: ความคับข้องใจจากความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้าง ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ ทรัพย์สิน และโอกาสทางเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิด “อารมณ์แห่งความไม่เป็นธรรม” ซึ่งสามารถระเบิดเป็นความโกรธ ความคับข้องใจ หรือความสิ้นหวังในเชิงการเมือง (Gurr, 1970; Gause, 2011) กรณีของประเทศไทยแสดงให้เห็นว่าความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงบริการพื้นฐานและปัญหาหนี้สินครัวเรือนเป็นต้นทางของความรู้สึกอยุติธรรมที่ฝังรากในหมู่ประชาชน (สำนักงานสภาพัฒน์, 2566; PIER, 2564)

ความรู้สึกนี้สามารถนำไปสู่การเคลื่อนไหวในลักษณะ "การระดมความคับข้องใจ" (mobilized grievance) ซึ่งพบได้ทั้งในกรณีของ Arab Spring และการเคลื่อนไหวของเยาวชนไทยในปี 2563 (McCargo & Naruemon, 2020) ขณะที่แนวทางเชิงนโยบาย เช่น การกระจายทรัพยากร การลงทุนในทุนมนุษย์และการลดช่องว่างทางเศรษฐกิจ อาจช่วยลดระดับความรุนแรงของโครงสร้างความรู้สึกเชิงลบในระยะยาว (EEF, 2024)

RETRACTED

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบบริบทของโครงสร้างทางความรู้สึกในกรณีศึกษา

ปัจจัย	Black Lives Matter (BLM) สหรัฐอเมริกา	Arab Spring ตะวันออกกลาง	การเคลื่อนไหวเยาวชนไทย ปี 2563
บริบททางการเมือง	ความไม่เท่าเทียมทางเชื้อชาติ และความรุนแรงของตำรวจ	รัฐเผด็จการ, การกดขี่ทางการเมือง, ปัญหาเศรษฐกิจ	ข้อเรียกร้องเพื่อประชาธิปไตย, การต่อต้านอำนาจรัฐ
อารมณ์หลัก	ความโกรธ (Anger), ความเศร้า (Grief), ความหวัง (Hope)	ความกลัว (Fear), ความหวัง (Hope), ความคับข้องใจ (Frustration)	ความโกรธ (Anger), ความหวัง (Hope), ความไม่พอใจ (Dissatisfaction)
รูปแบบการเคลื่อนไหว	การประท้วงในเมืองใหญ่, แคมเปญ 'Defund the Police'	การลุกฮือของประชาชน, การชุมนุมในที่สาธารณะ	การชุมนุมของเยาวชน, การใช้สื่อดิจิทัล, meme, pop culture
บทบาทของสื่อ	โซเชียลมีเดีย (Twitter, Instagram), สื่อกระแสหลัก	Facebook, Twitter มีบทบาทสำคัญ	Twitter, Facebook, และวัฒนธรรมร่วมสมัย
การตอบสนองของรัฐ	การใช้กำลังปราบปราม, การต่อต้านผ่านระบบการเมือง	การตอบโต้รุนแรง, การเปลี่ยนแปลงรัฐบาลบางประเทศ	การใช้กฎหมายควบคุม, จับกุมและดำเนินคดีผู้ชุมนุม
ผลกระทบระยะสั้น	การตื่นตัวทางสังคม, แรงกดดันต่อระบบตำรวจ	การล้มรัฐบาล, บางประเทศเข้าสู่สงครามกลางเมือง	การตื่นตัวทางการเมืองของเยาวชน, การขยายพื้นที่สาธารณะ
ผลกระทบระยะยาว	การเปลี่ยนแปลงวาทกรรมเรื่องเชื้อชาติ, นโยบายด้านความปลอดภัย	ความไม่แน่นอนทางการเมืองต่อเนื่อง	เพิ่มแรงกดดันให้เกิดการปฏิรูปสถาบันทางการเมือง

RETRACTED

ตารางนี้แสดงการเปรียบเทียบโครงสร้างทางความรู้สึกในบริบทของการเคลื่อนไหวทางการเมืองสามกรณี ได้แก่ ขบวนการ Black Lives Matter (BLM) ในสหรัฐอเมริกา ขบวนการ Arab Spring ในตะวันออกกลาง และการเคลื่อนไหวของเยาวชนในไทยปี พ.ศ. 2563 โดยวิเคราะห์ในมิติเชิงโครงสร้าง ได้แก่ บริบททางการเมือง อารมณ์หลักที่เป็นแรงขับเคลื่อน รูปแบบการเคลื่อนไหว บทบาทของสื่อ การตอบสนองของรัฐ และผลกระทบทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

การเปรียบเทียบดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าแม้อารมณ์หลักที่ปรากฏในแต่ละกรณี เช่น ความโกรธ ความกลัว หรือความหวัง จะมีรูปแบบและระดับความเข้มข้นที่แตกต่างกัน แต่ทั้งหมดล้วนเป็นผลลัพธ์จากโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจที่มีอิทธิพลต่อการก่อตัวของ “โครงสร้างทางความรู้สึกร่วม” (Structure of Feeling) ในแต่ละบริบท ขณะเดียวกัน บทบาทของสื่อ โดยเฉพาะโซเชียลมีเดีย ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการขยายอารมณ์เหล่านี้ออกสู่สาธารณะ กลายเป็นเครือข่ายอารมณ์ร่วม (affective publics) ที่สามารถสร้างพลังทางการเมืองหรือกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง

อย่างไรก็ตาม ผลลัพธ์ของการเคลื่อนไหวทางการเมืองยังขึ้นอยู่กับลักษณะของรัฐและวิธีการตอบสนองต่ออารมณ์ของประชาชน หากรัฐเลือกใช้กลไกแห่งความกลัวหรือการปราบปรามเพื่อควบคุมอารมณ์สาธารณะ ย่อมส่งผล

ต่อการยึดเยื้อของความขัดแย้ง ในทางกลับกัน หากรัฐสามารถแปลงอารมณ์เหล่านี้ให้เป็นพื้นที่ของการมีส่วนร่วมอย่างสันติ ก็อาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน

การเปรียบเทียบทั้งสามกรณีชี้ให้เห็นว่า “อารมณ์ทางการเมือง” มิใช่ปรากฏการณ์เฉพาะหน้า แต่เป็นผลสะสมของโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจที่แฝงอยู่ในประวัติศาสตร์การเมืองของแต่ละประเทศ โครงสร้างทางความรู้สึกจึงทำหน้าที่ทั้งในเชิงสะท้อน (reflective) และเชิงผลิต (productive) ต่อพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน ความแตกต่างของบริบทโครงสร้างและการตอบสนองของรัฐเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ของขบวนการทางสังคม หากรัฐสามารถบริหารจัดการอารมณ์ของสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพผ่านกลไกเชิงนโยบายที่เท่าเทียม ย่อมมีโอกาสลดทอนความรุนแรงและสร้างเสถียรภาพในระยะยาว

โครงสร้างของความรู้สึกกับความรุนแรงทางการเมืองในบริบทโลกและประเทศไท

ผลการศึกษายืนยันว่าอารมณ์ทางการเมืองมิได้เป็นเพียงปัจจัยรองในการก่อให้เกิดพฤติกรรมทางการเมืองแต่เป็นกลไกสำคัญที่ส่งผลต่อการก่อตัว ขยายตัวหรือควบคุมความรุนแรงทางการเมืองในบริบทต่าง ๆ อารมณ์ เช่น ความโกรธ (anger), ความกลัว (fear), และความหวัง (hope) สามารถถูกใช้เป็นเครื่องมือของรัฐเพื่อสร้างความชอบธรรมทางอำนาจ หรือในทางกลับกัน กลายเป็นพลังของขบวนการต่อต้านอำนาจรัฐ อารมณ์เหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นโดยลำพังแต่ถูกผลิต ขยาย และควบคุมผ่านโครงสร้างทางวาทกรรม สื่อสารมวลชน และอำนาจรัฐโดยการจัดวางอารมณ์ภายใต้ “โครงสร้างทางความรู้สึก” ที่ Raymond Williams (1977) อธิบายว่าเป็นบรรยากาศทางอารมณ์ร่วมในช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์หนึ่ง ๆ

1. กรณีศึกษา: ขบวนการ Black Lives Matter (BLM) – สหรัฐอเมริกา

ขบวนการ Black Lives Matter (BLM) เป็นตัวอย่างสำคัญของการปลุกเร้า “ความโกรธเชิงโครงสร้าง” (structural anger) ที่เกิดขึ้นจากการรับรู้ถึงความอยุติธรรมเชิงสถาบัน โดยเฉพาะระบบตำรวจและการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ เหตุการณ์การเสียชีวิตของ George Floyd ในปี 2020 ซึ่งถูกตำรวจใช้กำลังเกินกว่าเหตุ ได้จุดชนวนความรู้สึกไม่พอใจในหมู่ประชาชนทั่วประเทศผ่านภาพวิดีโอที่ถูกเผยแพร่บนโซเชียลมีเดีย ความโกรธนี้ไม่ใช่เพียงอารมณ์ปัจเจก แต่ได้แปรเปลี่ยนเป็น “โครงสร้างของความรู้สึกแบบเกิดใหม่” (emergent structure of feeling) ที่เชื่อมโยงประชาชนที่มีภูมิหลังหลากหลายกลุ่มเข้าด้วยกันภายใต้กรอบของความไม่พอใจร่วม (Jasper, 2018; Williams, 1977) ผ่านการจัดกรอบ (framing) ด้วยแฮชแท็ก #BlackLivesMatter และการรณรงค์ภาพสัญลักษณ์ต่าง ๆ บนสื่อดิจิทัล ความรู้สึกการถูกกดขี่ทำให้กลายเป็นสาธารณะ (affective publics) ตามแนวคิดของ Papacharissi (2015) ซึ่งส่งผลให้เกิดการชุมนุมในพื้นที่สาธารณะในเมืองทั่วสหรัฐฯ และขยายไปยังบริบทนานาชาติ ความโกรธนี้เมื่อถูกตอบโต้ด้วยการใช้กำลังของรัฐ ก็ยิ่งเพิ่มระดับของความปะทุ และสร้างวัฏจักรของอารมณ์ที่ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น (Tarrow, 2021)

2. กรณีศึกษา: Arab Spring – ตะวันออกกลาง

Arab Spring เป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อน “ความหวังเชิงโครงสร้าง” (residual structure of hope) ซึ่งถูกหล่อเลี้ยงมายาวนานในสังคมอาหรับและปะทุขึ้นเป็นพลังเคลื่อนไหวเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ความอยุติธรรมทางเศรษฐกิจ การกดขี่ของรัฐ และการขาดเสรีภาพ ขบวนการนี้เริ่มต้นในตูนิเซียและลุกลามไปยังหลายประเทศ เช่น อียิปต์ ซีเรีย และลิเบีย โดยมีอารมณ์ของ “ความคับข้องใจเชิงสะสม” ทำหน้าที่เป็นฐานพลังของการระดมมวลชน (Gerges, 2014) ในบริบทนี้สื่อดิจิทัล เช่น Facebook และ Twitter ทำหน้าที่เป็นพื้นที่สาธารณะแห่งอารมณ์ (affective space) ที่ผู้ใช้สามารถแบ่งปันความรู้สึก ความเจ็บปวด และความฝันในอนาคตร่วมกันทำให้ความหวัง

RETRACTED

กลายเป็นโครงสร้างทางความรู้สึกที่มีพลังทางการเมือง การประสานกันของอารมณ์ ความรู้ และการจัดวางเชิงสื่อสาร ทำให้ Arab Spring ไม่ใช่เพียงการประท้วงเชิงโครงสร้างแต่เป็นการปลุกชีวิตทางอารมณ์ของประชาชนภายใต้สภาวะการปิดกั้นของรัฐ

3. กรณีศึกษา: การเคลื่อนไหวของเยาวชนไทยเพื่อประชาธิปไตย – พ.ศ. 2563

ในประเทศไทยขบวนการเคลื่อนไหวของเยาวชนในปี 2563 แสดงให้เห็นถึงบทบาทของ “ความหวัง” และ “ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน” ในฐานะอารมณ์เชิงบวกที่ถูกผลิตผ่านพื้นที่ดิจิทัล ความโกรธต่อความอยุติธรรมและการผูกขาดอำนาจของรัฐผสานเข้ากับความฝันแบบเสรีนิยมประชาธิปไตยที่ได้รับอิทธิพลจากการเคลื่อนไหวระดับโลก เช่น BLM และ Hong Kong Umbrella Movement ความรู้สึกของความหวังและการมีส่วนร่วมถูกสื่อสารผ่านแฮชแท็ก เช่น #ให้มันจบที่รุ่นเรา และการใช้ศิลปะ ดนตรี และมีมในการปลุกเร้าอารมณ์ ทำให้เกิดโครงสร้างของความรู้สึกแบบ “emergent and hybrid” ที่มีพลังสร้างความเปลี่ยนแปลง แม้จะต้องเผชิญกับการคุกคามของรัฐอย่างต่อเนื่อง (McCargo, 2021) อารมณ์ในกรณีนี้ไม่เพียงแต่ลดความรุนแรง แต่ยังช่วยสร้างแบบใหม่ของการต่อต้านเชิงสันติบนพื้นที่ออนไลน์ และเปิดพื้นที่การเมืองใหม่ที่หลุดจากการครอบงำของอำนาจดั้งเดิม

การควบคุมอารมณ์ผ่านวาทกรรมและความรุนแรงของรัฐ

ในขณะที่ขบวนการเคลื่อนไหวใช้ความโกรธและความหวังเพื่อสร้างพลังทางการเมือง รัฐกลับใช้อารมณ์ในทิศทางตรงกันข้ามโดยเฉพาะ “ความกลัว” ที่ถูกผลิตผ่านวาทกรรม เช่น “ภัยต่อความมั่นคง” หรือ “ศัตรูของชาติ” ตัวอย่างเช่น การสลายการชุมนุมในประเทศไทยช่วงปี 2553 แสดงให้เห็นว่าความกลัวถูกจัดกรอบ (framed) ให้ประชาชนยอมรับการใช้กำลังของรัฐ ซึ่งสื่อกระแสหลักมีบทบาทในการสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐผ่านการตีความเหตุการณ์ในลักษณะที่ลดทอนความเป็นมนุษย์ของผู้ชุมนุม (Wodak, 2015; McCargo, 2014) กลไกนี้สะท้อนการใช้อารมณ์เป็นเครื่องมือควบคุมประชาชน และผลิตโครงสร้างความรู้สึกร่วมในลักษณะ “dominant structure of fear” ที่ปิดกั้นการมีส่วนร่วมทางการเมือง และทำลายศักยภาพของขบวนการเคลื่อนไหว

อารมณ์ทางการเมืองในแต่ละกรณีศึกษามิได้เป็นผลเฉพาะจากเหตุการณ์ แต่เป็นผลจากการจัดวางทางวาทกรรม อิทธิพลของสื่อและสื่อดิจิทัล และพลวัตของอำนาจในบริบทเฉพาะ อารมณ์อย่าง “ความโกรธ” “ความกลัว” และ “ความหวัง” ทำหน้าที่เป็นทั้งเครื่องมือของรัฐและของขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อการขับเคลื่อนหรือควบคุมความรุนแรงทางการเมือง กรอบแนวคิด Structure of Feeling ทำให้เข้าใจว่าอารมณ์เหล่านี้คือ “โครงสร้างที่ยังไม่ถูกรับรู้โดยระบบอำนาจหลัก” (Williams, 1977) ซึ่งสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือถูกแปรสภาพเพื่อรักษาสถานะเดิมของรัฐได้

แนวทางจัดการอารมณ์ทางการเมืองเพื่อการลดความรุนแรง: จากโครงสร้างของความรู้สู่กลไกเชิงนโยบาย

อารมณ์ทางการเมืองมิใช่ปฏิกิริยาเฉียบพลันที่แยกขาดจากโครงสร้างทางสังคมและอำนาจ หากแต่เป็นผลลัพธ์ของ “โครงสร้างทางความรู้สึก” (Structure of Feeling) ที่ Raymond Williams (1977) เสนอว่าเป็นรูปแบบของอารมณ์ร่วมที่ยังไม่ถูกจัดระบบอย่างเป็นทางการแต่มีอิทธิพลต่อการรับรู้และการปฏิบัติของผู้คนในบริบทประวัติศาสตร์หนึ่งๆ อารมณ์เชิงลบ เช่น ความโกรธ ความคับข้องใจ และความหวาดกลัว ล้วนสามารถถูกกระตุ้นให้กลายเป็นพลังทางการเมืองที่นำไปสู่ความรุนแรง หากไม่ได้รับการจัดการอย่างเหมาะสม

การเรียนรู้จากกรณีศึกษา: แนวทางจัดการอารมณ์ทางการเมืองในบริบทเปรียบเทียบ การเปรียบเทียบกรณีศึกษาทั้งสาม ได้แก่ ขบวนการ Black Lives Matter (BLM) ในสหรัฐอเมริกา, การลุกฮือของประชาชนใน Arab

RETRACTED

Spring และการเคลื่อนไหวของเยาวชนไทยในปี พ.ศ. 2563 ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าโครงสร้างของความรู้สึกร่วม (Structure of Feeling) มีบทบาทเชิงกลไกต่อความเป็นไปของความรุนแรงทางการเมือง โดยเฉพาะในด้านการสะสม การระเบิด และการแปรรูปของอารมณ์ทางการเมือง อาทิ ความโกรธ ความกลัว และความหวัง ความแตกต่างของผลลัพธ์ในแต่ละกรณีมิได้เกิดจากความเข้มข้นของอารมณ์เพียงอย่างเดียว หากแต่ขึ้นอยู่กับการจัดการเชิงโครงสร้างของรัฐและสังคมในการจัดวางอารมณ์เหล่านั้นอย่างเป็นระบบ

ในกรณีของ **BLM** แม้จะเกิดจากความโกรธอย่างลึกซึ้งต่อความอยุติธรรมเชิงโครงสร้างด้านเชื้อชาติและความรุนแรงของตำรวจ แต่สหรัฐอเมริกายังมีลักษณะบางประการของ *political safe space* ที่เปิดให้มีการอภิปรายสาธารณะ การวิพากษ์นโยบาย และการเคลื่อนไหวในระบบได้บ้าง เช่น การเสนอแนวนโยบาย "Defund the Police" และการปฏิรูประบบตำรวจในหลายเมือง ทำให้อารมณ์เชิงลบบางส่วนถูกแปรรูปเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายผ่านกลไกทางประชาธิปไตย ผลลัพธ์ของ BLM จึงมิได้จบลงด้วยความรุนแรงระยะยาวเท่านั้น หากแต่ยังนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างบางประการในสังคมอเมริกัน

ตรงกันข้ามกับ Arab Spring เริ่มต้นจากความหวังและความคับข้องใจที่แพร่หลายผ่านโครงสร้างความรู้สึกร่วมของผู้ถูกกดขี่ในสังคมเผด็จการแต่การที่รัฐในหลายประเทศตอบโต้ด้วยการปิดพื้นที่ทางอารมณ์ (emotional repression) และการใช้กำลังอย่างรุนแรง ทำให้อารมณ์เหล่านั้นไม่สามารถแปรเปลี่ยนเป็นข้อเสนอเชิงสถาบันได้ ส่งผลให้ความหวังและความโกรธถูกรวมศูนย์เป็นพลังทำลาย (destructive affective force) และนำไปสู่สงครามกลางเมืองในหลายประเทศ กรณีนี้แสดงให้เห็นว่าการจัดการอารมณ์ที่ผิดพลาดหรือไม่มีกลไกรองรับย่อมส่งผลเสียรุนแรงต่อเสถียรภาพทางการเมืองระยะยาว

ส่วนกรณีของประเทศไทยในปี 2563 เป็นตัวอย่างของการเคลื่อนไหวที่ขับเคลื่อนด้วยอารมณ์เชิงบวก เช่น ความหวัง ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และอารมณ์การณ์ประชาธิปไตยของคนรุ่นใหม่ อย่างไรก็ตาม รัฐไทยกลับตอบสนองด้วยการใช้กฎหมายจำกัดเสรีภาพ การดำเนินคดี และการปิดพื้นที่ดิจิทัลบางส่วน ส่งผลให้โครงสร้างของความรู้สึกร่วมไม่สามารถแปรเปลี่ยนเป็นพื้นที่เชิงสถาบัน (institutional affective space) ได้อย่างแท้จริง ความไม่พอใจและความโกรธจึงยังคงสังสมอยู่ในสังคม แม้การเคลื่อนไหวจะมีลักษณะสร้างสรรค์และไม่ใช้ความรุนแรง การขาดกลไกเยียวยาและการมีส่วนร่วมทางนโยบายทำให้การจัดการอารมณ์ในกรณีนี้ยังไม่สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบได้

จากการเปรียบเทียบทั้งสามกรณีงานวิจัยนี้เสนอว่าการจัดการอารมณ์ทางการเมืองไม่ควรเน้นเพียงการระงับหรือควบคุมความรู้สึกของประชาชน แต่ควรสร้างกลไกที่เปิดพื้นที่สำหรับการแสดงออกทางอารมณ์อย่างมีโครงสร้าง อาทิ การจัดเวทีสาธารณะ การส่งเสริมวาทกรรมทางเลือกผ่านสื่อสร้างสรรค์ การสนับสนุนการศึกษาทางอารมณ์ในระดับเยาวชน และการเปิดเผยข้อมูลของรัฐอย่างโปร่งใสเพื่อสร้างความไว้วางใจเชิงโครงสร้าง

ในภาพรวมการศึกษาเปรียบเทียบนี้ตอกย้ำว่าการลดความรุนแรงทางการเมืองต้องดำเนินผ่านการเข้าใจและจัดการกับโครงสร้างของความรู้สึกในระดับนโยบาย โดยมุ่งเน้นการเปลี่ยนผ่านจากอารมณ์เชิงลบไปสู่พลังสร้างสรรค์ของการเปลี่ยนแปลงทางประชาธิปไตย แนวคิด Structure of Feeling จึงมิใช่เพียงเครื่องมือในการวิเคราะห์วาทกรรมหรืออารมณ์ร่วมในสังคม แต่ยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในเชิงนโยบายเพื่อการออกแบบโครงสร้างสื่อสาร สถาบัน และพื้นที่ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่ยั่งยืน

RETRACTED

การศึกษาในครั้งนี้เสนอว่าแนวทางการบริหารจัดการอารมณ์ทางการเมืองจำเป็นต้องก้าวข้ามการมองอารมณ์เป็นเพียงปรากฏการณ์จิตวิทยา หากแต่ควรเข้าใจในฐานะ “กลไกเชิงอำนาจ” (affective mechanism) ที่เกี่ยวข้องกับรัฐ สื่อ วาทกรรม และนโยบาย ดังนั้น การลดความรุนแรงจึงต้องอาศัยการบูรณาการระหว่างภาครัฐ ภาคประชาสังคม และสื่อสารมวลชน เพื่อออกแบบระบบที่สามารถจัดวางอารมณ์ทางการเมืองในทิศทางที่สร้างสรรค์

1. การสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางการเมือง (Political Safe Spaces) การมี “พื้นที่ปลอดภัยทางอารมณ์” สำหรับการแสดงออกเชิงการเมืองอย่างเสรี เป็นหัวใจสำคัญของประชาธิปไตยที่ยั่งยืน Mouffe (2018) เสนอว่า ประชาธิปไตยที่แท้จริงต้องสามารถรองรับ “ความขัดแย้งทางอารมณ์” (agonistic emotion) โดยไม่ปิดกั้นแต่จัดการให้อยู่ภายใต้ขอบเขตของการถกเถียงที่สร้างสรรค์ ขณะที่ในบริบทไทย เกษียร เตชะพีระ (2564) [illegible]ว่า การจำกัดพื้นที่การแสดงออกและการควบคุมอารมณ์ของประชาชนผ่านกลไกทางกฎหมายและสื่อ ได้สะสมแรงกดดันทางอารมณ์ซึ่งอาจแปรเปลี่ยนเป็นความรุนแรงในภายหลัง การสร้างเวทีเสวนา พื้นที่สาธารณะเพื่อการแสดงออกอย่างสันติ และช่องทางให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ เป็นอีกหนึ่งในแนวทางสำคัญที่สามารถ “แปรรูปความโกรธให้เป็นพลังประชาธิปไตย” (transforming anger into democratic agency)

2. การสื่อสารสาธารณะเชิงสร้างสรรค์ (Constructive Public Communication) อารมณ์ทางการเมืองมักถูกขยายผ่านกลไกของสื่อ ไม่ว่าจะเป็นสื่อกระแสหลักหรือสื่อสังคมออนไลน์ งานวิจัยของ Nai & Maier (2020) และ Iyengar et al. (2019) ชี้ว่า การสื่อสารที่เน้นการแบ่งขั้วและการกระตุ้นอารมณ์ลบ เช่น ความกลัว ความเกลียดชัง หรือการตีตรากลุ่มตรงข้าม (out-group derogation) จะเพิ่มความเป็นขั้วทางการเมืองและนำไปสู่โอกาสของความรุนแรง แนวทาง “สื่อสารเพื่อการเยียวยา” (healing communication) เช่น การใช้ข่าวเชิงสร้างสรรค์ (constructive journalism) การใช้ภาษาที่ลดความเป็นศัตรู และการจัดกรอบความรู้สึกในเชิงบวก เป็นวิธีการจัดการอารมณ์ที่ได้ผลในระยะยาว โดยเฉพาะในช่วงวิกฤตหรือการเผชิญหน้าทางการเมือง

3. กระบวนการสมานฉันท์และการเยียวยาทางอารมณ์ (Restorative Emotional Process) ในหลายประเทศ กระบวนการสมานฉันท์ที่เน้นการพูดคุย การยอมรับ และการเยียวยาทางอารมณ์มีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูความสัมพันธ์ทางสังคม โดยการเปิดพื้นที่ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถแสดงออกถึงอารมณ์ ความรู้สึกผิด ความสูญเสีย และความหวังอย่างจริงใจ ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความไว้วางใจและความปรองดองในสังคมหลังความขัดแย้ง ในบริบทไทย ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2556) ได้เสนอแนวทาง “การสื่อสารอย่างไม่ใช้ความรุนแรง” (nonviolent communication) และเวทีสาธารณะเพื่อการเยียวยาระหว่างกลุ่มความคิดทางการเมือง ซึ่งยังคงเป็นพื้นที่ที่สังคมไทยขาดแคลนอย่างยิ่ง

4. แนวทางเชิงนโยบาย: การบริหารอารมณ์ในระดับโครงสร้างรัฐ การจัดการอารมณ์ไม่สามารถจำกัดอยู่ที่ระดับปัจเจก หากแต่ต้องมีแนวนโยบายระดับโครงสร้างที่ส่งเสริมความไว้วางใจต่อรัฐ และสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่เปิดกว้าง

- ข้อมูลและความโปร่งใส (Open Government): ตัวอย่างจากฟินแลนด์และประเทศนอร์ดิกชี้ว่าการเปิดเผยข้อมูลและความโปร่งใสช่วยลดความกลัวและความหวาดระแวงต่อรัฐ (Transparency International, 2023)

- การมีส่วนร่วมแบบมีความหมาย (Meaningful Participation): การกระจายอำนาจ การทำประชามติ หรือการให้ท้องถิ่นมีอิสระในการตัดสินใจเป็นวิธีการลดอารมณ์แห่งการกีดกัน (el-Wakil, Alice, 2017)

RETRACTED

- การศึกษาเพื่อพัฒนาสติปัญญาทางอารมณ์ (Emotional Intelligence Education): เดนมาร์กและประเทศใน OECD กำลังลงทุนในหลักสูตร EI เพื่อสร้างวัฒนธรรมของความเข้าใจและการจัดการอารมณ์ (OECD, 2023)

- การดูแลสุขภาพจิตในช่วงวิกฤต: เช่นโครงการ *Wellbeing Budget* ของนิวซีแลนด์ หรือข้อเสนอในการฟื้นฟูจากวิกฤตการณ์ 2553 ในไทยที่เน้นการดูแลด้านจิตใจ (New Zealand Government, 2022)

- การบริหารที่ยึดจริยธรรมและธรรมาภิบาล: เช่นระบบตรวจสอบของสิงคโปร์ (World Bank, 2023) หรือแนวคิด New Public Management ในไทยที่เน้นความรับผิดชอบและความโปร่งใส

บทบาทของสื่อและองค์กรระหว่างประเทศในการจัดการโครงสร้างทางความรู้สึก

1. สื่อมวลชนกับการจัดวางอารมณ์ของสาธารณะ: เครื่องมือแห่งการกำกับหรือปล่อยสื่อมวลชนไม่เพียงทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารในระบบประชาธิปไตย หากยังมีบทบาทสำคัญในการจัดวางอารมณ์ (emotional placement) ผ่านกระบวนการจัดกรอบข่าว (Framing) และการกำหนดวาระ (Agenda-Setting) ซึ่งส่งผลต่อการก่อตัวของ “โครงสร้างทางความรู้สึกร่วม” (Structure of Feeling) ในระดับสังคม (McCombs & Shaw, 1972; Entman, 1993)ในบริบทของวิกฤตหรือความขัดแย้ง สื่อสามารถกลายเป็นกลไกขยายอารมณ์เชิงลบ เช่น ความกลัว ความเกลียดชัง หรือความหวาดระแวง หากถูกควบคุมโดยรัฐหรือกลุ่มอำนาจ ตัวอย่างชัดเจนกรณีของรัสเซียที่ใช้สื่อกระแสหลักควบคุมวาทกรรมเพื่อกระตุ้นอารมณ์ชาตินิยมและสร้างการสนับสนุนสงคราม (Orttung & Nelson, 2019) เช่นเดียวกับในประเทศไทย ที่สื่อกระแสหลักมักมีบทบาทในการสร้าง “วาทกรรมแห่งความหวาดกลัว” โดยตีกรอบผู้ประท้วงเป็นภัยต่อความมั่นคง ซึ่งส่งผลต่อการลดความชอบธรรมของการเคลื่อนไหวและสร้างความชอบธรรมให้กับการใช้กำลังของรัฐ

ในทางกลับกันสื่อทางเลือกและสื่อสังคมออนไลน์มักทำหน้าที่เป็นพื้นที่ท้าทายวาทกรรมอำนาจ โดยทำหน้าที่ผลิตและขยาย “โครงสร้างของความรู้สึกแบบเกิดใหม่” (emergent structure of feeling) ซึ่งสะท้อนในกรณีของขบวนการ Black Lives Matter (BLM) ที่ใช้ Twitter, Facebook และ Instagram เป็นแพลตฟอร์มขยายความรู้สึกของความโกรธ ความเศร้า และการไม่ยอมรับต่อความอยุติธรรมเชิงโครงสร้าง (Freelon, McIlwain, & Clark, 2016) ความรู้สึกเหล่านี้เมื่อถูกจัดเรียงผ่านแฮชแท็ก เช่น #BlackLivesMatter จึงไม่ได้เป็นเพียงการระบายอารมณ์ปัจเจก แต่กลายเป็นการสื่อสารเชิงวาทกรรมที่มีพลังทางการเมือง

กรณีของ Arab Spring ก็สะท้อนบทบาทของสื่อดิจิทัลในฐานะ “affective amplifier” ที่ปลุกความหวัง ความกลัว และความคาดหวังของผู้คนผ่าน Facebook และ Twitter ทำให้เกิดการรวมตัวของอารมณ์ในระดับภูมิภาค ขณะที่ในประเทศไทยการเคลื่อนไหวของเยาวชนในปี 2563 ได้ใช้สื่อออนไลน์ในการสร้าง “พื้นที่ปลอดภัยทางอารมณ์” (affective safe zone) ผ่าน meme เพลง วิดีโอ และการสื่อสารแบบไม่ใช่การเผชิญหน้าโดยตรง (non-confrontational affective strategies) ซึ่งช่วยลดการเผชิญหน้าระหว่างรัฐกับประชาชนในระยะแรก

อย่างไรก็ตาม อลกอริทึมของแพลตฟอร์มดิจิทัลเองก็อาจกลายเป็นแรงเร่งอารมณ์แบบสุดโต่ง (affective polarization) ได้ หากไม่มีมาตรการกำกับจากภายนอก ซึ่งเชื่อมโยงกับบทบาทขององค์กรระหว่างประเทศ

2. องค์กรระหว่างประเทศกับการออกแบบนโยบายเพื่อจัดการอารมณ์สาธารณะ องค์กรระหว่างประเทศมีบทบาทสำคัญในการสร้างมาตรฐานและกลไกเชิงนโยบายที่ช่วยจัดการอารมณ์ของประชาชนในบริบทวิกฤต โดยเฉพาะในช่วงสงคราม โรคระบาด หรือวิกฤตการณ์ทางการเมือง ตัวอย่างเช่น

RETRACTED

- องค์การสหประชาชาติ (UN) ได้ดำเนินโครงการสันติภาพในหลายภูมิภาค เช่น กระบวนการเจรจาในโคลอมเบีย ซึ่งช่วยฟื้นฟู “โครงสร้างของความหวัง” ผ่านกระบวนการไกล่เกลี่ยและยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (United Nations, 2020)

- องค์การอนามัยโลก (WHO) สนับสนุนแนวทาง MHPSS (Mental Health and Psychosocial Support) ในช่วง COVID-19 ที่ช่วยลดความวิตกกังวลของประชาชนและควบคุมความตื่นตระหนกผ่านแนวทางด้านสุขภาพจิตที่ครอบคลุม (WHO, 2021)

- สหภาพยุโรป (EU) ดำเนินการควบคุมข่าวปลอมและความเกลียดชังบนโลกออนไลน์ผ่านแผน EU Action Plan Against Disinformation และกฎหมาย Digital Services Act ซึ่งเป็นการสร้างโครงสร้าง[illegible]ายที่คุ้มครองความรู้สึกของสาธารณะจากอิทธิพลของข้อมูลที่เป็นพิษ (European Commission, 2018; European Parliament, 2022)

ในระดับเปรียบเทียบการที่ BLM สามารถได้รับการสนับสนุนในระดับโลกและถูกหยิบยกในเวทีระหว่างประเทศเป็นผลจากการที่องค์กรสิทธิมนุษยชนและ UN ใช้อำนาจ soft power ในการผลักดันประเด็นสิทธิพลเมือง ในขณะที่ใน Arab Springองค์กรระหว่างประเทศมีบทบาทเชิงเฝ้าระวังแต่ขาดกลไกเชื่อมโยงภาคประชาชนโดยตรง ส่งผลให้การฟื้นฟูหลังวิกฤตไม่มีพื้นที่ของ “emotional repair” อย่างแท้จริง

กรณีของประเทศไทยพบว่าองค์กรระหว่างประเทศ เช่น Human Rights Watch หรือ UN OHCHR มีบทบาทในการออกแถลงการณ์และเรียกร้องให้รัฐไทยคุ้มครองสิทธิในการแสดงออกของเยาวชน แต่ข้อจำกัดด้านอธิปไตยรัฐและโครงสร้างกฎหมายภายในทำให้บทบาทขององค์กรระหว่างประเทศยังไม่สามารถมีอิทธิพลเชิงโครงสร้างต่อโครงสร้างความรู้สึกร่วมของประชาชนไทยได้อย่างชัดเจน

การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าการจัดการอารมณ์ของประชาชนในบริบทความขัดแย้งทางการเมืองไม่สามารถจำกัดอยู่เพียงในระดับรัฐชาติ หากแต่ต้องมองเห็นอิทธิพลเชิงโครงสร้างของสื่อและองค์กรข้ามชาติในการกำกับหรือปลดปล่อยอารมณ์ทางการเมือง หากรัฐสามารถแปรเปลี่ยนบทบาทของสื่อจากเครื่องมือแห่งการควบคุมไปสู่กลไกแห่งการฟังและการเยียวยาและหากองค์กรระหว่างประเทศสามารถเข้ามามีบทบาทเชิงเสริมพลังให้กับภาคประชาชนในระดับโครงสร้าง โอกาสในการลดความรุนแรงและสร้างประชาธิปไตยที่หยั่งรากในความรู้สึกร่วมก็จะมีความเป็นไปได้อย่างแท้จริง

โครงสร้างทางความรู้สึกและความรุนแรงทางการเมือง: การวิเคราะห์เชิงทฤษฎี และเชิงประจักษ์ในบริบทโลก

การศึกษาครั้งนี้มุ่งอธิบายและตีความผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ทั้งสามข้อเพื่อทำความเข้าใจพลวัตของ “โครงสร้างของความรู้สึก” (Structure of Feeling) และอารมณ์ทางการเมืองที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้อำนาจ ความยุติธรรม และความรุนแรงในบริบทโลกและไทย ตลอดจนเสนอแนวทางการจัดการเชิงสื่อสารเพื่อเสริมสร้างประชาธิปไตยที่ยั่งยืน โดยอ้างอิงกรอบแนวคิดหลักจาก Williams (1977), Ahmed (2004), Jasper (2011), Tilly (2003) และ Papacharissi (2015)

โครงสร้างของความรู้สึกกับการรับรู้อำนาจ ความยุติธรรม และความรุนแรง

ผลการศึกษาชี้ว่า “อารมณ์ทางการเมือง” ทำหน้าที่เป็นโครงสร้างทางวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้เรื่องอำนาจและความยุติธรรม สอดคล้องกับแนวคิดของ Williams (1977) ที่มองว่า “โครงสร้างของความรู้สึก” เป็นพลัง

RETRACTED

ทางสังคมที่ยังไม่ถูกจัดระบบทางสถาบัน แต่แฝงอยู่ในประสบการณ์ร่วมของผู้คนและสามารถแสดงออกเป็นพลังทางการเมืองในช่วงเวลาที่เหมาะสม

กรณีศึกษาของ Black Lives Matter (BLM), Arab Spring และการเคลื่อนไหวของเยาวชนไทยในปี 2563 แสดงให้เห็นว่าอารมณ์ เช่น ความโกรธ ความกลัว และความหวัง เป็นพลังร่วมที่สะท้อนการรับรู้ถึงความไม่เป็นธรรม และกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวทางการเมือง อารมณ์เหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Ahmed (2004) ที่อธิบายว่าอารมณ์ไม่เพียงเป็นปฏิกิริยาส่วนบุคคล แต่เป็นกลไกเชิงอำนาจที่เคลื่อนไหวผ่านวาทกรรม สื่อ และสถาบันทางสังคม การรับรู้อำนาจและความยุติธรรมจึงเป็นผลลัพธ์ของโครงสร้างทางอารมณ์ที่หล่อหลอมโดยสื่อและประสบการณ์ร่วมในแต่ละบริบท

ความสัมพันธ์ระหว่างอารมณ์กับความรุนแรงทางการเมืองในบริบทโลกและไทย

ผลการศึกษาพบว่าอารมณ์ทางการเมือง เช่น ความโกรธ ความกลัว และความคับข้องใจ มีความสัมพันธ์โดยตรงกับพลวัตของความรุนแรงทางการเมือง ทั้งในฐานะปัจจัยเร่ง (accelerator) และปัจจัยควบคุม (regulator) ของพฤติกรรมทางการเมือง การใช้กรอบแนวคิดของ Jasper (2011) และ Tilly (2003) ชี้ให้เห็นว่า อารมณ์เป็นแรงขับสำคัญในการระดมพลและสร้างความร่วมมือระหว่างผู้คนในสถานการณ์ความขัดแย้ง

ในกรณีของ BLM อารมณ์โกรธต่อความอยุติธรรมเชิงโครงสร้างสามารถแปรเปลี่ยนเป็นพลังเรียกร้องเชิงนโยบาย เช่น การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม ส่วนใน Arab Spring ความหวังในการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้กลายเป็นพลังสำคัญที่ขับเคลื่อนการลุกฮือของประชาชน แต่ภายหลังความหวังดังกล่าวกลับถูกบดบังด้วยความรุนแรงของรัฐ ขณะที่ในกรณีของไทย อารมณ์แบบผสมระหว่างความหวังและความไม่พอใจสะท้อนโครงสร้างของความรู้สึกที่ยังไม่ถูกทำให้เป็นระบบ แต่มีศักยภาพในการผลักดันให้เกิดการปฏิรูปเชิงสังคม

จากมุมมองของ Ahmed (2004) และ Wodak (2015) รัฐสามารถใช้ “ความกลัวเชิงโครงสร้าง” (dominant structure of fear) เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับการใช้ความรุนแรง ขณะเดียวกันอารมณ์ของประชาชนก็สามารถกลายเป็นพลังของการต่อต้านในทางตรงกันข้าม ผลลัพธ์จึงขึ้นอยู่กับการจัดการเชิงอารมณ์ของทั้งสองฝ่าย กล่าวได้ว่า ความรุนแรงทางการเมืองไม่ได้เกิดจากเหตุการณ์เฉพาะหน้า แต่เป็นผลของ “การบริหารอารมณ์” (affective governance) ที่ผิดสมดุลในระยะยาว

แนวทางการลดความรุนแรงทางการเมืองผ่านการจัดการเชิงสื่อสารกับโครงสร้างของความรู้สึก

ผลการศึกษาเสนอว่าการลดความรุนแรงทางการเมืองจำเป็นต้องอาศัยการจัดการอารมณ์ในระดับโครงสร้าง ทั้งในเชิงนโยบาย สื่อสารมวลชน และวัฒนธรรมทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Affective Politics (Massumi, 2015; Papacharissi, 2015) และ Framing Theory (McCombs & Shaw, 1972; Entman, 1993)

ในมิติทางนโยบายการสร้าง “พื้นที่ปลอดภัยทางการเมือง” (Political Safe Spaces) และการส่งเสริมการสื่อสารอย่างเปิดเผยเป็นปัจจัยสำคัญในการลดความตึงเครียดทางอารมณ์ของสาธารณะการสร้างความโปร่งใสของรัฐและการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงออกเชิงอารมณ์เชิงสร้างสรรค์จะช่วยลดความรู้สึกไม่ไว้วางใจในระบบการเมือง

ในมิติทางสื่อ การจัดกรอบข่าวเชิงสร้างสรรค์ (Constructive Framing) และการลดภาษาที่สร้างความเป็นศัตรูในกระบวนการสื่อสาร ช่วยลดความเป็นขั้วและความเกลียดชังในสังคม สอดคล้องกับแนวคิดของ Nai & Maier (2020) และ Iyengar et al. (2019) ที่เสนอให้ใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการเยียวยาและสร้างความเข้าใจ ขณะที่ในมิติทาง

RETRACTED

วัฒนธรรม การส่งเสริม “สื่อสารอย่างไม่ใช้ความรุนแรง” (Nonviolent Communication) และการเรียนรู้เรื่องสติปัญญาทางอารมณ์ (Emotional Intelligence Education) ตามแนวทางของ OECD (2023) จะช่วยเสริมสร้างความสามารถในการจัดการอารมณ์ร่วมของสังคม การจัดการเชิงสื่อสารที่ตอบสนองต่อโครงสร้างของความรู้สึกเป็นแนวทางสำคัญในการลดความรุนแรงทางการเมืองและสร้างประชาธิปไตยที่ยั่งยืน

นัยเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ

นัยเชิงทฤษฎี – การวิจัยครั้งนี้ได้ขยายขอบเขตของแนวคิด Structure of Feeling จากวัฒนธรรมศึกษา (Cultural Studies) มาสู่การวิเคราะห์เชิงรัฐศาสตร์และนิเทศศาสตร์ โดยชี้ว่าอารมณ์ทางการเมืองเป็นปัจจัยเชิงโครงสร้างที่สามารถกำหนดพฤติกรรมทางสังคมและการเมืองได้อย่างเป็นระบบ

นัยเชิงปฏิบัติ – การบริหารจัดการอารมณ์ในระดับนโยบาย สื่อ และวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือสำคัญในการลดความรุนแรงทางการเมืองและเสริมสร้างประชาธิปไตยที่ยั่งยืน

นัยเชิงสังคม – การส่งเสริมวัฒนธรรมการสื่อสารที่เปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงออกอย่างสร้างสรรค์และเคารพความแตกต่างทางความคิดเห็น จะช่วยเปลี่ยน “โครงสร้างของความเจ็บแค้น” ให้เป็น “โครงสร้างของความหวัง” ในระยะยาว

โดยสรุปอารมณ์ทางการเมืองเป็นทั้ง “สัญญาณเตือน” และ “กลไกขับเคลื่อน” ของความรุนแรงทางการเมือง การทำความเข้าใจอารมณ์ในระดับโครงสร้างทำให้เห็นว่า การลดความรุนแรงจำเป็นต้องจัดการกับ “ความรู้สึกร่วมทางสังคม” มากกว่าการควบคุมพฤติกรรมเฉพาะบุคคล การเปลี่ยนผ่านจากอารมณ์เชิงลบ เช่น ความโกรธและความกลัว ไปสู่ความหวังและความเข้าใจ ผ่านการสื่อสาร วาทกรรม และนโยบายที่ตอบสนองต่อโครงสร้างของความรู้สึก เป็นกลไกสำคัญของการสร้างประชาธิปไตยที่มั่นคงและยั่งยืน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ในการสนับสนุนทางวิชาการในการจัดทำบทความชิ้นนี้ และสาขานิเทศศาสตร์ แขนงนวัตกรรมการสื่อสารทางการเมืองและการปกครองท้องถิ่นมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

เอกสารอ้างอิง

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (EEF). (2567). *รายงานประจำปี 2567*. สืบค้นจาก https://www.eef.or.th/

เกษียร เตชะพีระ. (2564). โครงสร้างของความรุนแรงเชิงอำนาจ [บทความคอลัมน์]. *มติชนสุดสัปดาห์*. สืบค้นจาก https://www.matichonweekly.com/

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2556). การสื่อสารอย่างไม่ใช้ความรุนแรง. *วารสารสันติวิธีและการจัดการความขัดแย้ง, 1*(1), 1–15.

ณธกร สุทธิรัตน์, วิทยาธร ท่อแก้ว, และกวิทธิ์ ศรีสัมฤทธิ์. (2568). การสื่อสารความรุนแรงทางการเมืองบนโซเชียลมีเดีย: ความท้าทาย กรอบทฤษฎี และแนวทางการกำกับดูแล. *วารสารนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 15*(1), 17–37. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JOCASTOU/article/view/278982

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). *รายงานสภาวะเศรษฐกิจและสังคมไทย ประจำปี 2566*. สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/

RETRACTED

Entman, R. M. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication, 43*(4), 51–58. Doi: 10.1111/j.1460-2466.1993.tb01304.x

European Commission. (2018). *Action plan against disinformation* [Policy report]. Retrieved from https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52018DC0795

European Parliament. (2022). *Digital Services Act* [Legislative document]. Retrieved from https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32022R2065

Freelon, D., McIlwain, C. D., & Clark, M. D. (2016). *Beyond the hashtags: Ferguson, #BlackLivesMatter, and the online struggle for offline justice* [Research report]. Center for Media & Social Impact. Retrieved from https://cmsimpact.org/report/beyond-the-hashtags

Gerges, F. (2014). *The new Middle East: Protest and revolution in the Arab world*. Cambridge University Press.

Goodwin, J., Jasper, J. M., & Polletta, F. (2001). *Passionate politics: Emotions and social movements*. University of Chicago Press.

Gould, D. B. (2009). *Moving politics: Emotion and ACT UP's fight against AIDS*. University of Chicago Press.

Gurr, T. R. (1970). *Why men rebel*. Princeton University Press.

Hochschild, A. R. (2016). *Strangers in their own land: Anger and mourning on the American right*. New Press.

Iyengar, S., Sood, G., & Lelkes, Y. (2019). Affect, not ideology: A social identity perspective on polarization. *Annual Review of Political Science, 22*, 129–146. Doi: 10.1146/annurev-polisci-051117-073034

Jasper, J. M. (2011). Emotions and social movements: Twenty years of theory and research. *Annual Review of Sociology, 37*, 285–303. Doi: 10.1146/annurev-soc-081309-150015

Massumi, B. (2015). *The politics of affect*. Polity Press.

McAdam, D. (2017). Social movements and social change: The changing nature of the field. *Social Movement Studies, 16*(4), 427–443. Doi: 10.1080/14742837.2017.1331121

McCargo, D. (2021). Thailand's protest movements in comparative perspective. *Critical Asian Studies, 53*(4), 523–545. Doi: 10.1080/14672715.2021.1932732

Petersen, R. D. (2002). *Understanding ethnic violence: Fear, hatred, and resentment in twentieth-century Eastern Europe*. Cambridge University Press.

Tarrow, S. (2011). *Power in movement: Social movements and contentious politics* (3rd ed.). Cambridge University Press. Doi: 10.1017/CBO9781139176136

Tilly, C. (2003). *The politics of collective violence*. Cambridge University Press.

United Nations. (2020). *UN peacebuilding report: Building hope and reconciliation*. Retrieved from https://www.un.org/

RETRACTED

Williams, R. (1977). *Marxism and literature*. Oxford University Press.

Wodak, R. (2015). *The politics of fear: What right-wing populist discourses mean*. Sage.

World Bank. (2023). *World development report 2023: Governance and accountability*. Doi: 10.1596/978-1-4648-1984-1

RETRACTED